

BEHÖVS KLARARE LAGREGLER FÖR UPPHOVSRÄTT OCH OFFENTLIGHET I FORSKNINGSPUBLICERING?

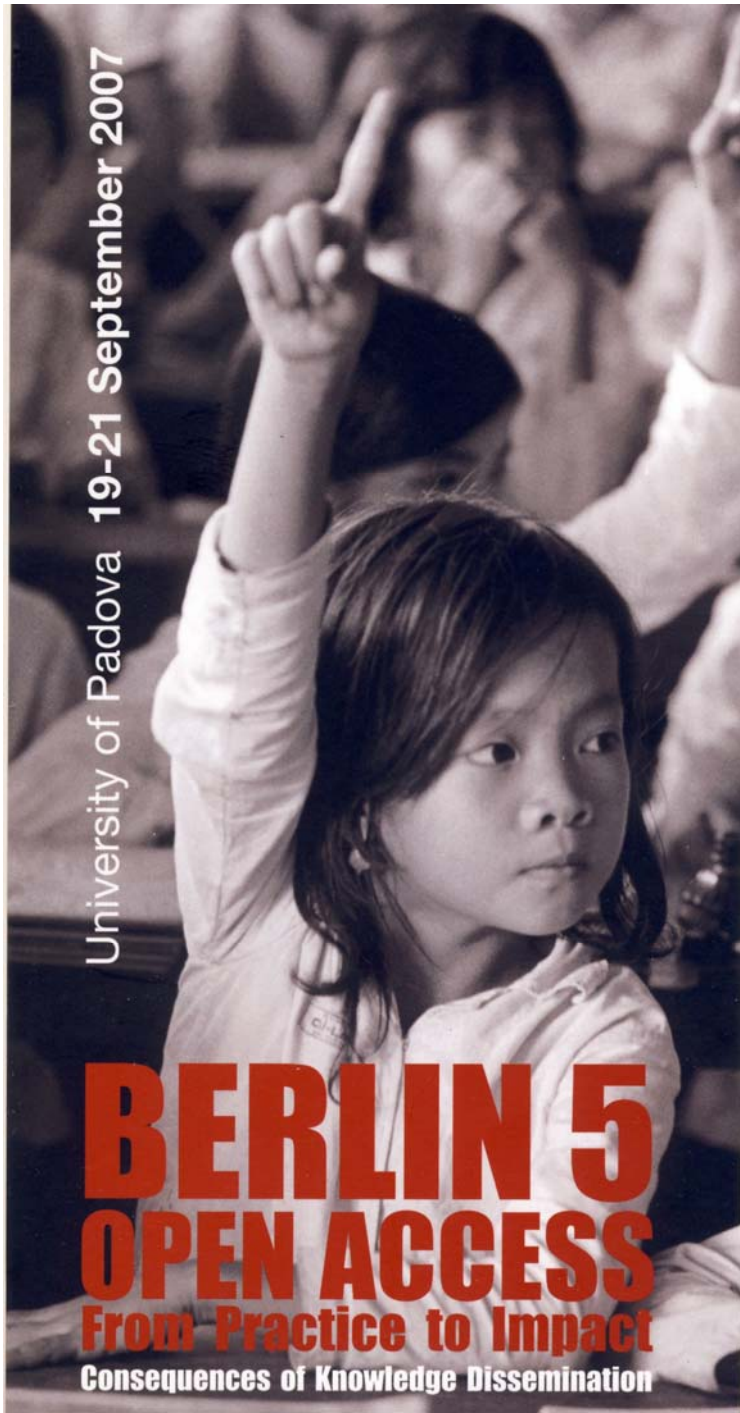
Akademi Sydost, Växjö 27 september 2007

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens.
För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till
Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.

BAKGRUND

- Informationsutbytet i världen blir bättre om alla vetenskapliga rapporter är fritt tillgängliga ("Open Access")

© photo by Marilyn Silverstone Magnum Photos

- Kunskap är förmåga och makt
- Open Access ger fler tillgång till ny kunskap och utveckling

BAKGRUND

- Några utländska universitet har därför bestämt att allt som lärarna publicerar ska deponeras i universitetets elektroniska arkiv ("mandating the green road to OA"). Det ökar universitetens synlighet på nätet.
- I Sverige tvekar en del inför att vi skulle införa samma krav. Sverige halkar efter.
- Är obligatorisk OA-arkivering ett möjligt krav i Sverige?

BAKGRUND, forts.

En vetenskaplig skrift omgärdas av juridiska
rättigheter och *skyldigheter*.

Vems? I vilka avseenden?

Tre intressenter: 1) författaren (läraren-forskaren)
2) högskolan (arbetsgivaren, staten)
3) andra (inkl. allmänheten)

PRAXIS

Läraren (forskaren) bestämmer själv *vad* han/hon ska publicera och *var*. Högskolan (myndigheten) har ingen talan.

Det är *lärarens* mening som uttrycks i skriften, inte högskolans.

Läraren överlåter stora delar av sin upphovsrätt ("copyright") till ett publicerande förlag.

VILKET LAGSTÖD FINNS FÖR DENNA PRAXIS?

DEN ENKLA DELEN

Högskolelagen (1 kap 6 §):

”För forskningen skall som allmänna principer gälla att forskningsproblem får fritt väljas, forskningsmetoder får fritt utvecklas och forskningsresultat får fritt publiceras.”

Läraren bestämmer själv *vad* han/hon ska publicera.

Läraren kan inte hindras att publicera *där* han/hon själv vill.

DEN MER OROANDE FRÅGAN

Kan en statlig högskola bestämma att de vetenskapliga skrifter som framställs av högskolans lärare ska arkiveras i ett öppet elektroniskt arkiv?

I så fall, *får* och *kan* en lärare inskränka denna högskolans rätt genom att avtala bort sin "copyright" till ett förlag?

DEN MER OROANDE FRÅGAN

Kan en statlig högskola bestämma att de vetenskapliga skrifter som framställs av högskolans lärare ska arkiveras i ett öppet elektroniskt arkiv?

Borde högskolan ha rätt att bestämma om öppen arkivering?

RELEVANTA LAGAR FÖR FÖRFATTARE I HÖGSKOLAN

I både statliga och enskilda högskolor:

- Upphovsrättslagen (Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, SFS 1960:729)
-

I statliga högskolor dessutom:

- Högskolelagen (författaruppdraget och -friheten)
- Tryckfrihetsförordningen (offentlighetsprincipen)
- Förvaltningslagen (skyldighet bistå allmänheten)

UPPHOVSRÄTTSLAGEN, 1 kap. 1 §

”Den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket oavsett om det är

- 1. skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal,*
- 2. datorprogram,*
- 3. musikaliskt eller sceniskt verk,*
- 4. filmverk,*
- 5. fotografiskt verk eller något annat alster av bildkonst,*
- 6. alster av byggnadskonst eller brukskonst, eller*
- 7. verk som har kommit till uttryck på något annat sätt.”*

UPPHOVSRÄTTSLAGEN, 1 kap. 2 §

”Upphovsrätt innefattar, med de inskränkningar som föreskrivs i det följande, uteslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konststart eller i annan teknik.

---”

UPPHOVSRÄTTSLAGEN, 1 kap. 3 §

”Då exemplar av ett verk framställs eller verket göres tillgängligt för allmänheten, skall upphovsmannen angivas i den omfattning och på det sätt god sed kräver.

Ett verk må icke ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes;

Sin rätt enligt denna paragraf kan upphovsmannen med bindande verkan eftergiva endast såvitt angår en till art och omfattning begränsad användning av verket.”

(Ideell upphovsrätt)

UPPHOVSRÄTTSLAGEN, 2 kap. 26b §

”Allmänna handlingar skall oavsett upphovsrätten tillhandahållas enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen.
---”

[understrykningar av IBT]

Tydliggjort av Regeringsrätten i domen om den s.k.
Scientologibibelns offentlighet.

TRYCKFRIHETSFÖRORDNINGEN, 2 kap

”1 § Till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall varje svensk medborgare ha rätt att taga del av allmänna handlingar.

3 § ... Handling är allmän, om den förvaras hos myndighet och enligt 6 eller 7 § är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndighet.

---”

TRYCKFRIHETSFÖRORDNINGEN, 2 kap

” ---

7 § Handling anses upprättad hos myndighet, när den har expedierats. Handling som ej har expedierats anses upprättad när det ärende till vilket den hänför sig har slutbehandlats hos myndigheten eller, om handlingen ej hänför sig till visst ärende, när den har justerats av myndigheten eller på annat sätt färdigställts.

---”

*KAN EN VETENSKAPLIG SKRIFT VARA
ALLMÄN HANDLING?*

UPPHOVSRÄTTSLAGEN, 2 kap. 26a §

”---

Var och en får återge handlingar som är upprättade hos svenska myndigheter...

Andra stycket gäller inte beträffande

5. verk som är resultatet av vetenskaplig forskning,

---”

SÅLEDES TYCKS ENLIGT UPPHOVSRÄTTSLAGEN:

- en vetenskaplig skrift kunna vara allmän handling genom att vara upprättad hos en myndighet.
- En sådan skrift ska på begäran tillhandahållas,
- varmed dock inte följer en automatisk rätt att återge den.

ÄR HÖGSKOLANS VETENSKAPLIGA SKRIFTER I ALLMÄNHET "UPPRÄTTAD HANDLING"?

HÖGSKOLORS OFFICIELLA UPPDRAG

”Staten skall som huvudman anordna högskolor för utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete.

Högskolorna skall också samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.”

(Högskolelagen 1 kap 2 §)

KOMMENTAR:

- Publicering är en ofrånkomlig och integrerad del av forskning och av information om forskning.
- Publiceringsverksamhet är därför en viktig del av högskolans officiella uppdrag och syfte.
- Färdigställda forskningsrapporter torde därför ha status av upprättade handlingar inom de myndigheter som de statliga högskolorna utgör.
- Lärares skrifter i anställningen är därför sannolikt allmänna handlingar som högskolan har skyldighet att tillhandahålla enligt Tryckfrihetsförordningen.

KONFLIKT MELLAN UPPHOVSRÄTTEN OCH OFFENTLIGHETSPRINCIPEN?

- Å ena sidan innebär inte anställningen som lärare i en statlig högskola att man förlorar upphovsrätten till de skrifter man författar.
- Å andra sidan står upphovsrätten tillbaka för den grundlagsskyddade offentlighetsprincipen, när någon vill ta del av skriften.
- Elektroniska arkiv gör det lättare än förr att tillämpa offentlighetsprincipens anda. Det kan minska värdet av lärarens i och för sig ograverade upphovsrätt.

"TILLKORTAKOMMANDEN" I NUVARANDE LAG:

- Av förlag färdigställda verk är inte (utan vidare) allmän handling, bara det inom högskolan upprättade manuskriptet (+tillhörande datasammanställningar).
- Rätten att ta del gäller svenska medborgare.
- Vetenskapliga allmänna handlingar får läsas och kopieras men inte "återges".
- Allmänna handlingar är offentliga i begränsad mening, tillgängliga på "platsen".
- Elektronisk överföring till allmänheten utgör ett vidare offentliggörande som sannolikt författaren har rätt att besluta om, inte högskolan.

VILKET ÄR VIKTIGAST?

- Att skydda det ekonomiska värdet av offentligt finansierade forskares enskilda upphovsrätt?
- Att effektivisera och synliggöra svensk offentligt finansierad forskning genom att tillvarata möjligheterna till modern arkivering och sökning?
- Att skydda offentlighetsprincipens anda genom att arkivera allmänna handlingar i öppna elektroniska arkiv?

MYNDIGHETER SKA HA EN HJÄLPSAM INSTÄLLNING

”4 § Varje myndighet skall lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet.

5 § --- Myndigheterna skall också se till att det är möjligt för enskilda att kontakta dem med hjälp av telefax och elektronisk post och att svar kan lämnas på samma sätt.

---”

Förvaltningslagen, 1 kap

1.1.2 Gör verksamheten transparent

Webben blir ett allt viktigare verktyg i kontakter med myndigheter, kommuner och landsting.

Informationstekniken kan användas för att öka allmänhetens insyn och inflytande i myndigheternas verksamhet. Se webben som ett verktyg för att göra verksamheten mer transparent...

4.6.4 Möjliggör sökning i register och databaser med publik information

SLUTSATS

- Det behövs en ny bestämmelse (i Upphovsrättslagen eller Högskolelagen eller båda) av innebörd att
- underlaget (manuskriptet) till en skrift som publiceras från en statlig högskola ska deponeras i ett elektroniskt arkiv samtidigt som manuskriptet skickas (accepteras?) för publicering,
- det sålunda elektroniskt arkiverade manuskriptet ska göras läsbart av envar via nätet, [så snart det ej hindras av avtal med förlag eller tidskrift, dock senast inom 6 månader efter deponeringen??].

SAMTIDIGT...

Arkivera frivilligt redan nu!

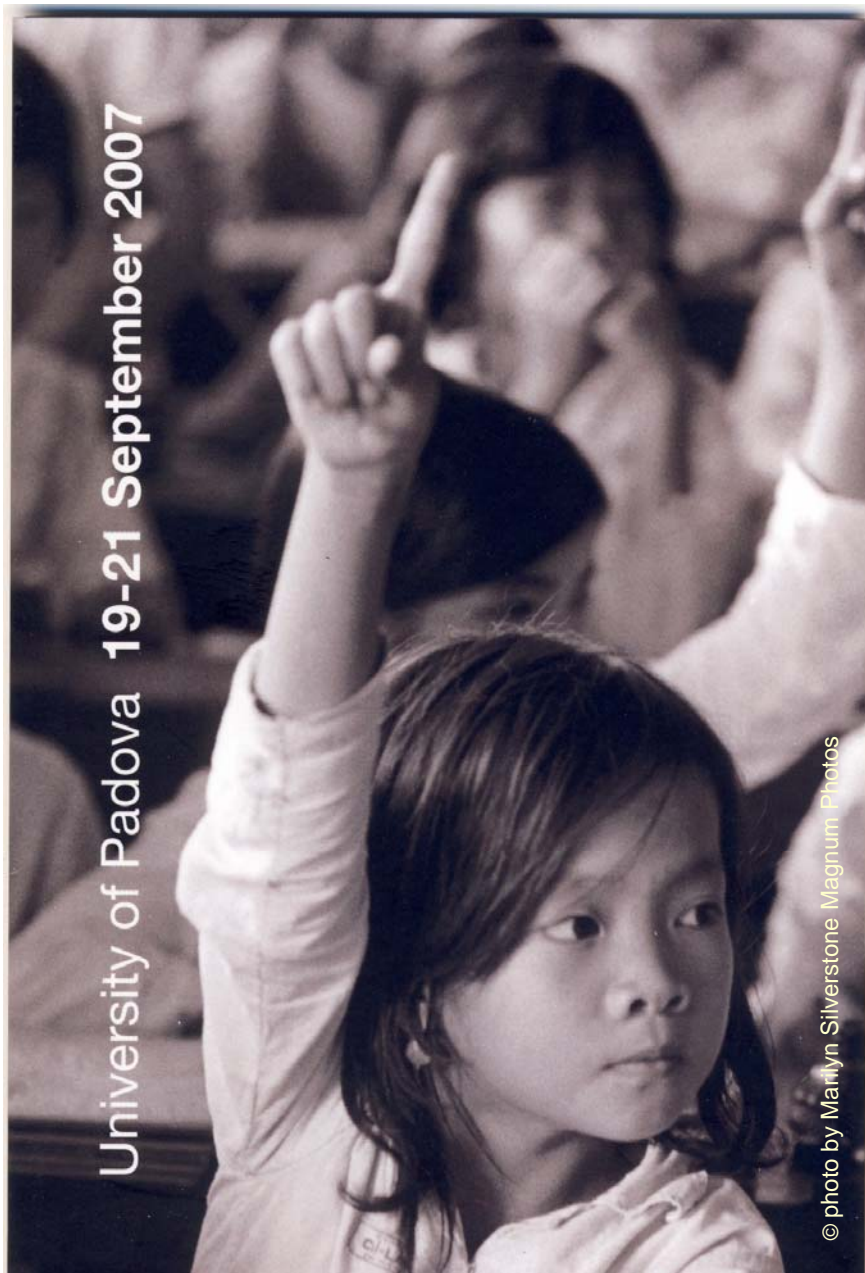
MAX-PLANCK-GESELLSCHAFT

welcometrust

Deutsche
Forschungsgemeinschaft
DFG

University of Padova 19-21 September 2007

© photo by Marilyn Silverstone Magnum Photos

KUNGL.
VETENSKAPSAKADEMIEN
THE ROYAL SWEDISH ACADEMY OF SCIENCES

SUHF

Vetenskapsrådet

National Library
of Sweden

Inge-Bert Täljedal taljedal.se